

Inhoud

Deel I	Statistiek	11
1	Kennismaking met statistiek	13
1.1	Het vak statistiek	13
1.1.1	Geschiedenis van de statistiek	14
1.1.2	Inwoners en overheidsstatistiek	14
1.2	Verzamelen van gegevens	14
1.3	Presenteren met een tabel	16
1.4	Statistische bureaus	18
	Samenvatting	20
	Begrippen	20
	Vragen en opdrachten	21
2	Grafieken	23
2.1	Wat is een grafiek?	23
2.2	Staafdiagrammen	24
2.3	Lijndiagrammen	28
2.4	Frequentiekolommendiagram en frequentiepolygoon	30
2.5	Cirkeldiagrammen	31
2.6	Cartogrammen	32
	Samenvatting	32
	Begrippen	33
	Vragen en opdrachten	34
3	Frequentieverdelingen	39
3.1	Frequentietabellen	39
3.1.1	Een frequentietabel opstellen	39
3.1.2	Een frequentietabel met ongelijke klassenbreedten	41
3.1.3	Een tabel van de relatieve frequentie	41
3.1.4	Een gecumuleerde (relatieve) frequentietabel	42
3.2	Histogram	45
3.3	Kolommendiagram met relatieve frequenties	47
	Samenvatting	48
	Begrippen	48
	Vragen en opdrachten	49

8	4	Kenmerken: gemiddelde en spreiding	53
	4.1	Woningonderzoek	53
	4.2	Centrumwaarden en variatiebreedte	54
	4.2.1	Het rekenkundig gemiddelde	54
	4.2.2	De modus	55
	4.2.3	De mediaan	55
	4.2.4	De variatiebreedte	56
	4.3	Berekening uit een tabel met absolute frequenties	56
	4.3.1	Het rekenkundig gemiddelde	56
	4.3.2	De modus	57
	4.3.3	De mediaan	58
	4.3.4	De variatiebreedte	59
	4.4	Berekening uit een tabel met relatieve frequenties	59
	4.5	Gemiddelde en spreiding nader bezien	60
		Samenvatting	61
		Begrippen	62
		Vragen en opdrachten	62
	5	Indexcijfers	69
	5.1	Mijn stad, mijn land	69
	5.2	Indexcijfers	69
	5.3	Basis verleggen van indexcijfers	71
	5.3.1	Waarom basis verleggen?	71
	5.3.2	Hoe basis verleggen?	71
	5.4	Kiezen van de basisperiode	72
	5.5	Onderlinge samenhang van indexcijfers	74
	5.5.1	Bevolkingsdichtheid	74
	5.5.2	Waarde-, prijs- en hoeveelheidsindex	75
		Samenvatting	76
		Begrippen	76
		Vragen en opdrachten	77
	6	Zelf op onderzoek uit!	81
	6.1	Het verzamelen van gegevens	81
	6.1.1	Kwantitatief onderzoek	81
	6.1.2	Kwalitatief onderzoek	83
	6.2	Het opstellen van een enquête	84
	6.2.1	Een stappenplan	84
	6.2.2	Een voorbeeld van de zes stappen	87
	6.2.3	De voorbereiding van de uitvoering van de enquête	89
	6.2.4	De uitvoering van de enquête	89
	6.2.5	De verwerking en analyse van de resultaten van de enquête	90
	6.2.6	De rapportage en de presentatie van de resultaten	90
		Samenvatting	91
		Begrippen	91
		Vragen en opdrachten	92

Deel II	Demografie	97	9
7	Wat doen demografen?	99	
7.1	Wat is demografie?	99	
7.2	De volkstellingen	99	
7.3	Het GBA-stelsel	100	
7.4	Bevolkingsstatistieken	100	
	Samenvatting	103	
	Begrippen	103	
	Vragen en opdrachten	104	
8	Bevolkingspiramiden	105	
8.1	De leeftijdsopbouw	105	
8.2	De bevolkingspiramide	106	
8.2.1	De vorm van de piramide	107	
8.3	De demografische druk	108	
8.4	De ontwikkeling van de bevolkingsomvang	109	
	Samenvatting	110	
	Begrippen	110	
	Vragen en opdrachten	111	
9	Geboortecijfers	113	
9.1	De geboorten	113	
9.2	Geboortekentallen	113	
9.2.1	Het geboortecijfer	113	
9.2.2	Het algemene vruchtbaarheidscijfer	114	
9.2.3	Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers	115	
9.2.4	Echtelijke en buitenechtelijke geboorten	116	
	Samenvatting	117	
	Begrippen	117	
	Vragen en opdrachten	118	
10	Sterftcijfers	121	
10.1	De sterfte	121	
10.2	Sterftcijfers	122	
10.2.1	Het brutosterftcijfer	122	
10.2.2	Leeftijdsspecifieke sterftcijfers	123	
10.2.3	Sterftcijfers naar doodsoorzaak	124	
10.2.4	De proportionele sterfte naar doodsoorzaak	124	
10.3	Gemiddelde levensduur	125	
	Samenvatting	125	
	Begrippen	126	
	Vragen en opdrachten	126	

11	Buitenlandse en binnenlandse migratie	129
11.1	Redenen voor migranten	129
11.2	Kengetallen	130
11.2.1	Het bruto-immigratie- en -emigratiecijfer	130
11.2.2	Het migratiecijfer	130
11.3	De bevolkingsgroei	131
11.3.1	Berekend met behulp van aantallen	131
11.3.2	Berekend met behulp van de kengetallen	131
11.4	Binnenlandse migratie en bevolkingsdichtheid	132
11.5	De ontwikkeling van de wereldbevolking	133
	Samenvatting	133
	Begrippen	134
	Vragen en opdrachten	134
12	Het belang van demografische kennis	137
12.1	Voor wie is demografische kennis van belang?	137
12.1.1	Beleidsmakers op (inter)nationaal niveau	137
12.1.2	Beleidsmakers op regionaal en lokaal niveau	138
12.2	Ruimtelijke ordening en woningbouw	139
12.3	Onderwijs	140
12.4	De sociale zekerheid	141
12.5	Levensverzekeringen	142
12.6	Het bedrijfsleven	143
12.7	Racisme en criminaliteit	144
	Samenvatting	145
	Begrippen	145
	Vragen en opdrachten	146
	Register	149
	Over de auteurs	152

Hoofdstuk 1

Kennismaking met statistiek

1.1 Het vak statistiek

Als je aan statistiek denkt, denk je aan zaken als getallen, grafieken, tabellen, opiniepeilingen en enquêtes. Dit is te zien in de collage die we hebben samengesteld.

Figuur 1.1 Collage

Statistiek is het vak dat zich bezighoudt met het verzamelen en het verwerken van grote hoeveelheden gegevens, het analyseren van die gegevens en het publiceren van de resultaten. Het doel is om meer inzicht te krijgen in het bestudeerde verschijnsel en zodoende beslissingen te kunnen nemen of een beleid te kunnen formuleren.

1.1.1 *Geschiedenis van de statistiek*

Duizenden jaren geleden werd er al aan statistiek gedaan. In die tijd was het een zaak van de staat, vandaar statistiek. De staat was in die tijd geïnteresseerd in het aantal inwoners (en enkele kenmerken, zoals leeftijd en geslacht), maar ook in de omvang en opbouw van de veestapel en de opbrengst van het land. Alles in het belang van het bestuur: oorlog voeren (het aantal beschikbare jonge mannen) en belasting innen (als percentage van bezit en oogst).

Het oudste grootscheepse georganiseerde statistische onderzoek is de volkstelling: een volledige telling van alle inwoners van een gebied (land, provincie en dergelijke). Duizenden jaren voor onze jaartelling werden er in China al volkstellingen gehouden. Maar ook in de Bijbel wordt al gesproken over een volkstelling, als Jozef en Maria van Nazareth naar Bethlehem reizen: ‘(...) het was in die dagen dat keizer Augustus beval dat een ieder beschreven zou worden (...)’ (Lucas).

1.1.2 *Inwoners en overheidsstatistiek*

Jij bent, als inwoner van Nederland, ieder moment onderdeel van statistisch onderzoek door de overheid. Zelfs als je nog niet geboren bent, wordt er al geregistreerd hoe vaak je moeder naar het consultatiebureau gaat! Bij je geboorte word je als nuljarige opgenomen in de bevolkingsstatistiek, maar wordt bijvoorbeeld ook vastgelegd waar je bent geboren (thuis of in het ziekenhuis), hoe je bent geboren (natuurlijk of met keizersnede), en wat de leeftijd van je moeder is.

Daarmee houdt het niet op. De overheid blijft gegevens vastleggen met betrekking tot je leeftijd, woonplaats, school, opleiding, bezit van een brommer, snelheidsovertreding, werk, inkomen, woning, hond, huwelijk, scheiding, emigratie en overlijden.

Kortom, de overheid houdt je nauwlettend in de gaten: *Big Brother is watching you!*

1.2 *Verzamelen van gegevens*

Het doel van statistiek is het verkrijgen van (beter) inzicht in een verschijnsel. Dat verschijnsel doet zich voor bij een bepaalde groep. Die te onderzoeken groep noemen we *populatie* of *massa*. De populatie kan bestaan uit de inwoners van een land, uit de werknemers van een bedrijf, uit de studenten van een school, maar ook uit de personenauto's in een land, de woonhuizen in een regio of de lantaarnpalen in een gemeente.

Als we alle elementen uit de massa onderzoeken, heet dat een volledige telling. Kost dat te veel tijd, te veel geld of is het gewoon niet mogelijk, dan trekken we een *steekproef*: een onderzoek onder een deel van de massa.

Als steekproeven goedkoper en sneller zijn, waarom wordt er dan niet altijd gekozen voor een steekproef? Je mag er niet zomaar van uitgaan dat de steekproef een juist beeld geeft van de massa. Een steekproef is pas waardevol als deze *representatief* is, dat wil zeggen dezelfde eigenschappen heeft als de populatie.

We kunnen zorgen voor een representatieve steekproef door de elementen (inwoners, personenauto's of lantaarnpalen) *aselect* (willekeurig, blind) te kiezen.

Het verzamelen van gegevens door vragen te stellen aan personen (als kiezer, als gezins-
hoofd, als eigenaar van een zaak, als politiemans/-vrouw of als gemeenteambtenaar) noemen
we een *enquête*.

Zo'n enquête kan schriftelijk worden afgenomen: de ondervraagden vullen zelf een enquête-
formulier in. De enquête kan ook mondeling worden afgenomen: de enquêteur/enquêtrice
stelt de vragen, de ondervraagde geeft mondeling antwoord en de enquêteur/enquêtrice
noteert deze antwoorden op het enquêteformulier of voert ze meteen in een computer in.
Heel vaak wordt de mondelinge enquête over de telefoon afgenomen.

Bij het verzamelen van gegevens moet vooraf bepaald zijn in welke eenheid er wordt
gemeten. Als eenheid van meting noemen we: euro's, liters, vierkante kilometers,
kilogrammen, enzovoort. Ook moet de eenheid van telling worden vastgesteld: gehelen,
tienden, duizendtallen, dozijnen, enzovoort. Zo kunnen bij een onderzoek naar de leeftijd
van inwoners van een stad de meetwaarden 17 jaar, 38 jaar, 76 jaar, 0 jaar, enzovoort voor-
komen. Bij een onderzoek naar inkomen per jaar kan bijvoorbeeld worden gemeten in euro's
(eenheid van meting), uitgedrukt in € 1.000 (eenheid van telling) en afgerond op honderd
euro's (de nauwkeurigheid); een inkomen van € 24.500 per jaar wordt dan bijvoorbeeld
genoteerd als: 24,5 (\times € 1.000). Bij een onderzoek naar de huwelijks staat van inwoners van
een bepaald land zijn er maar een beperkt aantal meetwaarden mogelijk: gehuwd, gehuwd
geweest of ongehuwd.

Vragen

- 1 Waarmee houdt een statisticus zich bezig?
- 2 Geef voorbeelden waarbij de overheid gebruikmaakt van statistisch onderzoek.
- 3 De gemeente Arnhem wil een onderzoek houden naar de mening van de inwoners
over de aanleg van een rondweg. Ze doet dat door middel van een steekproef onder de
inwoners.
 - a Wat versta je in dit geval onder een steekproef?
 - b Geef twee motieven om hier slechts een steekproef te nemen.
- 4
 - a Wat wordt verstaan onder een volkstelling?
 - b Kun je een volkstelling houden door middel van een steekproef? Motiveer het
antwoord.
Neem eens aan dat je een onderzoek onder de leerlingen van je school wilt houden door
het trekken van een steekproef. Je kiest ervoor om 10% van de leerlingen in het onder-
zoek te betrekken.
 - c Geef aan hoe je de leerlingen moet 'trekken' om de steekproef representatief te laten
zijn.
- 5 De jaarinkomens van gezinnen worden in een bepaald onderzoek genoteerd in een
geheel aantal duizenden euro's.
 - a Wat is dan de eenheid van meting?
 - b Wat is dan de eenheid van telling?

- 6 Geef een voorbeeld waarbij gegevens over de bevolking worden verzameld, zonder dat sprake is van een enquête.

1.3 Presenteren met een tabel

Zodra je gereed bent met het verzamelen van gegevens, moeten ze worden geordend en op een overzichtelijke wijze worden gepresenteerd. Dat kun je doen in een tabel.

We kijken naar een voorbeeld van een tabel.

Tabel 1.1 *Nederland, huishoudens naar grootte, 1 januari 2007 (x 1.000) (bron: CBS, Statistisch Jaarboek)*

	2007
Totaal	7.191
1 persoon	2.753
2 personen	2.348
3 personen	901
4 personen	972
5 personen en meer	433

Een tabel bevat getallen, die ordelijk zijn gerangschikt.

Bij een tabel hoort een titel. De titel (ook: opschrift) bevat informatie over 'waar' (welk land, welke gemeente, welk bedrijf), 'wat' (welk verschijnsel) en 'wanneer' (moment of periode van waarneming).

Woorden of getallen die onder elkaar staan, noemen we een kolom. Boven elke kolom moet ook een opschrift staan (ook wel genoemd: kolomkop).

Na de titel van de tabel wordt de bron van de gegevens vermeld: ze zijn ontleend aan het *Statistisch Jaarboek*, een publicatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Als je in deze tabel een getal wilt lezen, hoef je maar één keuze te maken: uit hoeveel personen bestaat het huishouden. We noemen zo'n tabel een tabel met één ingang, ook wel een enkelvoudige tabel.

Tabel 1.2 steekt iets ingewikkelder in elkaar.

Als je in tabel 1.2 een getal wilt lezen, heb je drie keuzes te maken: een jaartal, bevolking naar geslacht of bevolking naar leeftijd en daarna nog een keuze, bij 'Bevolking naar geslacht' tussen mannen en vrouwen, bij 'Bevolking naar leeftijd' tussen leeftijdsgroepen. Deze tabel heeft drie ingangen. Wij noemen het een meervoudige tabel (meer dan één ingang).

Je ziet dat de bevolking is ingedeeld naar geslacht. Het verschijnsel 'geslacht' kent twee meetwaarden: man en vrouw. Hier zijn slechts twee 'klassen': de klasse 'mannen' en de klasse 'vrouwen'. Het aantal waarnemingen dat in zo'n klasse valt, noemen we *frequentie*. In ons voorbeeld: de frequentie in de klasse 'vrouwen' in 2000 bedraagt $7.977,9 \times 1.000$. Dit is dus het aantal personen in Nederland dat op 1 januari 2000 de meetwaarde 'vrouw' opleverde.

Tabel 1.2 Nederland, demografische kerncijfers. Stand en samenstelling van de bevolking, per 1 januari (bron: CBS, bevolkingsprognoses)

	Eenheid	2000	2008	2040
<i>Bevolking naar geslacht</i>				
Mannen	1.000	7.823,2	8.112,1	8.372,5
Vrouwen	1.000	7.977,9	8.293,3	8.590,6
<i>Bevolking naar leeftijd</i>				
0-19 jaar	1.000	3.820,7	3.940,4	3.684,8
20-39 jaar	1.000	4.752,3	4.267,1	3.053,6
40-64 jaar	1.000	5.074,2	5.783,1	5.978,6
65-79 jaar	1.000	1.650,9	1.799,4	2.916,7
80 jaar en ouder	1.000	503,0	615,4	1.329,4
<i>Totaal</i>	1.000	15.801,1	16.405,4	16.963,1

De bevolking is ook ingedeeld naar leeftijd. Het verschijnsel 'leeftijd' kent (als je die uitdrukt in een geheel aantal jaren) meer dan honderd mogelijkheden. Het is niet handig om alle leeftijden op te schrijven, zodat hier gekozen is voor vijf klassen. Een klasse is hier een leeftijdsgroep, een deel van de populatie wordt erin ondergebracht. De klasse 0-19 jaar bijvoorbeeld omvat alle leeftijden van nul tot en met negentien jaar. Achter elke klasse staat het aantal personen dat een leeftijd heeft die in die klasse valt. Dat aantal meetwaarden noemen we frequentie. Een tabel met klassen en frequenties wordt een frequentietabel genoemd.

De leeftijd is hier gemeten in een aantal jaren, dus in een hoeveelheid. We spreken dan van een kwantitatieve meetwaarde. Als een meetwaarde niet in een hoeveelheid is uitgedrukt (zoals bij man/vrouw) spreken we van een kwalitatieve meetwaarde.

De eisen waaraan een tabel moet voldoen:

- Iedere tabel moet een opschrift hebben.
- Iedere kolom moet een kop hebben.
- Iedere regel moet een onderwerp hebben.
- De tabel moet, indien van toepassing, ook informatie over de eenheid van meting en telling geven.
- Als je gegevens overneemt uit een andere publicatie, moet je in de tabel de bron vermelden.

Vragen

- 7 Hoe bepaal je het aantal ingangen van een tabel?
- 8 Geef commentaar op de volgende beweringen naar aanleiding van tabel 1.2.
 - a Zodra je de leeftijden van de bevolking in een frequentietabel gaat verwerken, verdwijnt veel informatie.
 - b Met het verdwijnen van informatie neemt de overzichtelijkheid toe.

- 9 a Wat wordt verstaan onder een kwalitatieve meetwaarde? Geef een paar voorbeelden.
 b Geef in de hiernavolgende gevallen aan of je kwalitatieve of kwantitatieve meetwaarden krijgt als je een onderzoek doet naar:
- 1 de kleur ogen van je klasgenoten;
 - 2 het aantal kinderen per huishouden in de gemeente;
 - 3 het gewicht van bokkers;
 - 4 het stemgedrag van kiezers voor lijst 1 tot en met lijst 14.

Tabel 1.3 Werknemers naar verdiend bruto jaarloon, 2005 (bron: CBS)

Jaarloon (x € 1.000)	%
< 5	11,8
5 – < 15	19,4
15 – < 25	29,9
25 – < 35	23,1
35 – < 50	10,8
50 en meer	
<i>Totaal</i>	100*

* Door afronding tellen de percentages niet op tot 100.

We merken een paar zaken op bij tabel 1.3.

- De aanduiding '5 – < 15' spreken we uit als 'vijf tot minder dan vijftien maal duizend euro'. De klasse 5 – < 15 bevat alle jaarlonen vanaf € 5.000,00 tot en met € 14.999,99.
- De klassen '< 10' en '50 en meer' noemen we open klassen, omdat ze aan één kant een klassengrens missen. Het laagste en het hoogste waargenomen jaarloon zijn dan ook niet meer te bepalen.
- Hier zijn geen aantallen (absolute frequenties) bekend. Het aantal jaarlonen in een klasse is niet meer te bepalen. Wel weten we welk deel (uitgedrukt in procenten) van de jaarlonen in een bepaalde klasse valt. Deze frequenties noemen we relatieve frequenties: die leggen de relatie tussen een deel en het geheel (11,8 op de 100, enzovoort).
- Vaak tellen de percentages niet op tot 100, wat veroorzaakt is door de afronding van die percentages. Ook hier is dat het geval. Soms wordt dan aan de lezer duidelijk gemaakt dat het niet op een vergissing berust. Zie de voetnoot.
- De klassen zijn niet allemaal even breed. De maker van de tabel heeft dat gedaan omdat anders in een klasse erg weinig of soms zelfs helemaal geen waarnemingen voorkomen. Dat is dus toegestaan.

1.4 Statistische bureaus

Het *Centraal Bureau voor de Statistiek* (CBS) is ons nationale statistische bureau. Het is een instelling die valt onder het ministerie van Economische Zaken. Er werken meer dan drieduizend mensen in de kantoren in Den Haag (Leidschenveen) en Heerlen. Het CBS verzamelt gegevens over de economische, sociale, juridische en medische situatie van Nederland. In publicaties van het CBS vind je gegevens over verschijnselen zoals milieuvervuiling, inflatie, werkgelegenheid, welvaart, inkomensverdeling, medische zorg en bevolkingsomvang.

Een belangrijke publicatie is het *Statistisch Jaarboek*, dat ieder jaar verschijnt. Verder verzorgt het CBS publicaties in de vorm van maandstatistieken, zoals die van de bevolking, van de binnenlandse handel en van de industrie.

Door opeenvolgende jaren te vergelijken krijg je een beeld van de ontwikkelingen. Op sommige terreinen, zoals de bevolkingsstatistiek, doet het CBS voorspellingen. Op internet is het CBS te vinden onder www.cbs.nl.

Algemeen economische zaken worden ook door het *Centraal Plan Bureau* (CPB) onderzocht. Een voorbeeld: met behulp van ontwikkelingen van bijvoorbeeld de bevolkingsomvang en de werkgelegenheid en nog heel veel andere zaken doet het CPB voorspellingen over de ontwikkeling van de werkloosheid in de komende jaren. Op Prinsjesdag publiceert het CPB de Macro Economische Verkenningen (MEV); hierin staat wat het CPB verwacht van de oplossing van de problemen in het land als de regering haar plannen uitvoert. Vooral voor de politici in Den Haag zijn de publicaties van het CBS en het CPB erg belangrijk.

Het Economisch Instituut voor Midden- en Kleinbedrijf (EIM) doet economisch getint onderzoek in de kleinere bedrijven in handel, dienstverlening en industrie.

Het EIM doet ook onderzoek per branche of bedrijfstak en maakt daarbij vergelijkingen tussen verwante bedrijven: bedrijfsvergelijkende statistieken. Een belangrijk onderzoeksbureau voor de detailhandel is Nielsen.

De grotere gemeenten in ons land hebben eigen statistische bureaus. De gemeentelijke statistische bureaus verzamelen gegevens over de inwoners, bedrijven en instellingen in de betrokken gemeente. De Europese Gemeenschap heeft een eigen statistisch bureau: Eurostat.

Voor politici en beleidsmakers zijn ook de (veranderingen in) meningen en behoeften van de bevolking van groot belang. Bureaus voor opinieonderzoek, zoals het NIPO (het Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie) en Interview, doen dagelijks onderzoek op dit gebied.

Door marktonderzoek kan een bedrijf vroegtijdig inzicht krijgen in veranderingen in de behoeften van de consumenten, zodat men daarop kan inhaken. Op dit terrein zijn ook bureaus actief als NSS/Marktonderzoek en Intomart.

Vragen

- 10 Wat betekenen CBS, CPB, EIM en NIPO? Wat is hun belangrijkste taak?
- 11 Welke statistische bureaus zijn voor een gemeenteambtenaar van de gemeente Amsterdam van belang? Waarom juist die bureaus?

Samenvatting

Statistiek houdt zich bezig met het verzamelen van grote hoeveelheden gegevens en het verwerken daarvan, zodat je meer inzicht in het onderzochte verschijnsel krijgt.

Tabellen moeten aan een aantal eisen voldoen: voldoende tekst (opschrift, kolomkoppen, eenheden, bronvermelding) is belangrijk. De lezer moet snel kunnen zien wat de statisticus bedoelt.

Voor het verzorgen van publicaties op statistisch gebied zijn instellingen als het CBS, het CPB en het EIM heel belangrijk.

Begrippen

aselect steekproef trekken	de elementen worden willekeurig uit de populatie gekozen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek, registreert economische, sociale, juridische en medische ontwikkelingen
CPB	Centraal Plan Bureau, doet voorspellingen op algemeen economisch terrein
eenheid	eenheid van meting of telling waarin de meetwaarde is uitgedrukt
EIM	Economisch Instituut voor Midden- en Kleinbedrijf, doet vergelijkend onderzoek tussen gelijksoortige bedrijven
enkelvoudige tabel	bij het lezen van informatie uit de tabel bestaat maar één keuzemogelijkheid
enquête	een onderzoek waarbij gegevens bij personen worden verzameld
kolomkop	tekst boven een kolom die de inhoud van de kolom beschrijft
kwalitatieve meetwaarde	een meetwaarde die niet in een hoeveelheid is uitgedrukt
kwantitatieve meetwaarde	een meetwaarde die in een hoeveelheid is uitgedrukt
meervoudige tabel	om informatie uit de tabel te krijgen moeten er meer keuzes gemaakt worden
meetwaarde	uitkomst van een meting, een weging of een telling, of een antwoord op een vraag
NIPO	Nederlands Instituut voor de Publieke Opiniepeiling
opschrift	informatie over de inhoud van de tabel
populatie of massa	groep elementen (mensen, dingen, steden) die wordt onderzocht
representatieve steekproef	steekproef die dezelfde eigenschappen heeft als de massa
statistiek	het vak dat zich bezighoudt met het verzamelen, verwerken en analyseren van massaverschijnselen
steekproef	onderzoek onder een deel van de massa
tabel	systematische cijferopstelling